

TROUWEN OF SAMENWONEN? HET FISCALE MOTIEF

Sylvia Sroka

Inleiding

Hét hot item van de laatste weken is ongetwijfeld de fiscale amnestie. Vanaf 1 januari 2005 geldt een Europese spaarrichtlijn waardoor de meeste Europese lidstaten vanaf 2005 informatie over rente uit spaargeld van Belgen automatisch zullen overmaken aan de Belgische fiscus. De fiscale regularisatie is volgens de paarse regering dan ook een unieke mogelijkheid om zich in regel te stellen, anders dreigen er zware boetes. De datum van 1 januari 2005 is echter nog om een andere reden van belang : het is vanaf aanslagjaar 2005 (dus wat betreft de inkomsten verworven in 2004) dat de hervorming van de personenbelasting ten volle in werking treedt.

In de Federale beleidsverklaring van 17 oktober 2000 stelde de regering een hervorming van de personenbelasting in het vooruitzicht, wat resulteerde in de Wet van 10 augustus 2001¹. Neutraliteit ten opzichte van de samenlevingsvorm was één van de vier krachtlijnen van deze hervorming². De maatschappelijke evolutie legt immers duidelijk de ongelijkheden in fiscale behandeling bloot die enkel steunen op verschillen in het juridisch statuut en niet op feitelijke verschillen. Precies daarom zijn fiscale motieven vaak doorslaggevend bij koppels die twijfelen tussen samenwonen en huwen.

De fiscale hervorming stelt voor om de maatregelen die ongunstig zijn voor de gehuwden te schrappen en voorziet erin samenwonenden die een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd, te laten genieten van de voordelen die tot nu enkel aan het huwelijk zijn verbonden³.

De huidige situatie

Er bestaat nog steeds een discriminatie tussen gehuwden en samenwonenden, die in veel gevallen discriminerend werkt voor de gehuwden. Samenwoners worden op dit moment voor de inkomstenbelasting als alleenstaanden beschouwd. Dat is voordeliger, behalve als slechts één van hen een inkomen heeft. Bij gehuwden kan de kostwinner dan de partner ten laste nemen, bij samenwonenden gaat dat niet. In het geval van tweeverdieners is het interessanter om niet gehuwd te zijn, aangezien zij elk apart in een lagere inkomensschaal vallen. Eén aftrekpost speelt nog in het voordeel van gehuwden, ook bij tweeverdieners: zij kunnen de afbetaling van een hypotheek onevenredig spreiden over de twee inkomens, terwijl samenwoners onvermijdelijk elk de helft van hun hypotheek kunnen inbrengen, ongeacht de ongelijkheid van hun inkomens⁴.

Voor het jaar van het huwelijk, worden de **echtgenoten** fiscaal nog als alleenstaanden beschouwd. Dit heeft tot gevolg dat er voor dat jaar twee afzonderlijke aangiften moeten worden ingediend waarin elke betrokkene zijn persoonlijk verkregen inkomsten en die van zijn kinderen waarvan hij het wettelijk genot heeft, moet vermelden⁵. Er worden dan twee afzonderlijke aanslagen gevestigd, namelijk één op naam van elke betrokkene. Voor de jaren volgend op het jaar van het huwelijk, vullen gehuwde personen in het algemeen slechts één aangifte in, waarin zij zowel hun persoonlijke als hun gemeenschappelijke inkomsten vermelden. De aanslag wordt dan gevestigd op naam van beide echtgenoten, volgens de regels die gelden voor echtgenoten.

Op het vlak van de personenbelasting worden **samenwonenden** fiscaal beschouwd als alleenstaanden, dat wil zeggen dat zij elk afzonderlijk worden belast op hun eigen inkomsten en ook elk afzonderlijk een aangifte moeten indienen. Er worden dan twee afzonderlijke aanslagen gevestigd, namelijk één op naam van elke betrokkene. Elke samenwoner wordt vervolgd op zijn eigen vermogen⁶. De samenwonende partner wordt nooit als persoon ten laste beschouwd.

Kinderen ten laste geven recht op fiscale voordelen. Alle belastingplichtigen zonder enige uitzondering hebben recht op een belastingvrije som. Dat wil zeggen dat een gedeelte van het belastbaar inkomen in feite belastingvrij is. Dat belastingvrije gedeelte verschilt evenwel naargelang het alleenstaanden dan wel echtgenoten betreft.

Wanneer twee niet-gehuwde personen samenwonen (een feitelijk gezin vormen) en een gemeenschappelijk kind hebben, mag dat kind fiscaal slechts ten laste worden genomen door de belastingplichtige die in feite aan het hoofd van het gezin staat. Om te bepalen wie van beide belastingplichtigen aan het hoofd van het gezin staat kan de hoegrootheid van de inkomsten een belangrijk beoordelingselement vormen. Terzake is het op dit moment van geen belang of de ouders al dan niet een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd⁷.

De belastingvrije som kan verhoogd worden met toeslagen die afhankelijk zijn van de gezinstoestand van de belastingplichtige. De toeslag op de belastingvrije som, die aan niet-hertrouwde weduwen of weduwnaars met kinderen ten laste en aan ongehuwde ouders met kinderen ten laste werd verleend, is vanaf het aanslagjaar 2003 uitgebreid tot alle belastingplichtigen met kinderlast die fiscaal als "alleenstaanden" worden beschouwd (voor wie dus een individuele aanslag wordt gevestigd). Dit betekent dat die toeslag eveneens geldt voor uit de echt gescheiden of feitelijk gescheiden ouders met kinderen ten laste⁸.

De fiscale hervorming

Door de hervorming worden vanaf aanslagjaar 2005 (inkomen 2004) wettelijk samenwonenden voor de berekening van de belastingen gelijkgesteld met echtgenoten. Dat geldt alleen voor wie een wettelijk samenlevingscontract ondertekende⁹. Feitelijk samenwonenden vallen daar niet onder.

Concreet houdt de hervorming het volgende in¹⁰ :

- gelijke belastingvrije sommen voor gehuwden, samenwonenden en alleenstaanden;
- de berekening per belastingplichtige van een belastingvermindering voor pensioenen en wettelijke ziekte- en invaliditeitsvergoedingen;
- de decumul van de andere inkomsten dan beroepsinkomsten;
- een uitbreiding van het huwelijksquotiënt naar de wettelijk samenwonenden.

De fiscaalwettelijke gelijkschakeling heeft als gevolg dat de fiscale voordelen die gehuwden hadden op samenwonenden, in de toekomst ook gelden voor de **wettelijk samenwonenden**. In de eerste plaats gaat het om de toepassing van het huwelijksquotiënt, de eventuele toekenning van een meewerkinkomen en de onderlinge verliescompensatie tussen beide partners. Verder kunnen onder meer ook levensverzekeringen of pensioenspaarplannen met belastingvoordeel worden afgesloten als de wettelijke samenwonende partner de begunstigde is. Feitelijk samenwonenden vallen dus uit de boot.

Op het niveau van de vestiging van de aanslag wordt de situatie voor gehuwden, alleenstaanden en feitelijk of wettelijk samenwonenden wel gelijkgeschakeld vanaf aanslagjaar 2005. Terwijl onder de bestaande regeling de inkomsten van gehuwden in principe gedeeltelijk worden gecumuleerd, waardoor ze onder een hoger progressief belastingtarief kunnen vallen, zal in de toekomst per echtgenoot of wettelijk samenwonende een afzonderlijk totaal netto-inkomen worden vastgesteld, waarop de belasting apart zal worden berekend¹¹. Voor gehuwden en wettelijk samenwonenden blijft er een gemeenschappelijke aanslag bestaan, maar de vaststelling van het belastbaar inkomen en de berekening van de belasting op dat inkomen gebeurt vanaf 2005 per belastingplichtige afzonderlijk.

Het feit dat er momenteel slechts één netto onroerend inkomen wordt bepaald bij gehuwden, heeft tot gevolg dat er een natuurlijke compensatie optreedt tussen de positieve elementen van de ene echtgenoot en de negatieve van de andere. Het invoeren van de volledige decumul zou deze natuurlijke compensatie breken. Omdat de wetgever het positief effect van de compensatie wou behouden, wordt compensatie toegepast in de gevallen dat er een gemeenschappelijke aanslag bestaat.

De gescheiden berekening van het netto onroerend inkomen heeft ook gevolgen voor de berekening van de woningaftrek. Bij gehuwden of wettelijk samenwonenden moet rekening gehouden worden met het feit dat de woning ofwel eigendom kan zijn van één van de belastingplichtigen ofwel van beide samen. Wanneer de woning gemeenschappelijk eigendom is, krijgt elk van de twee zijn woningaftrek op zijn deel van het kadastraal inkomen. Wanneer daarentegen de woning eigendom is van slechts één van beiden, wordt de woningaftrek enkel toegepast bij de eigenaar¹². De regel dat de woningaftrek maar geldt voor één woning, blijft bestaan.

De gelijkschakeling tussen echtgenoten en wettelijk samenwonenden heeft ook gevolgen op het vlak van de procedureregels en de invordering. Wanneer één van de samenwoners zijn personenbelasting weigert te betalen kan de ontvanger in de toekomst naar de andere samenwoner stappen. Deze kan dan een beroep doen op de onttrekkingsmogelijkheden bepaald in de wet, wat erop neerkomt dat hij de goederen waarvan hij zijn eigendom kan bewijzen, kan behouden¹³. De goederen waarvan geen van beide de eigendom kan bewijzen en de inkomsten daarvan worden geacht in onverdeeldheid te zijn.

Feitelijke samenwoning

Het fenomeen van de feitelijke samenwoning is voor de fiscus in het huidige Wetboek van Inkomstenbelasting een onbekend gegeven. Of men nu alleen woont, samenwoont met iemand of met meerdere personen, op fiscaal vlak maakt dat nog altijd geen verschil. Allen worden ze aan hetzelfde regime onderworpen, namelijk dat van de alleenstaande. Dat brengt met zich mee dat elke samenwoner zijn eigen aangifte dient te doen en een afzonderlijke aanslag op zijn inkomsten ontvangt. Deze aanslag wordt alleen op zijn naam gevestigd.

Ook qua invordering is de situatie heel eenvoudig. Een ongehuwd persoon heeft maar één vermogen, zijn eigen vermogen. De belasting kan dus ook alleen maar ingevorderd worden op dat vermogen. Hebben de feitelijke samenwoners een goed in onverdeeldheid, dan kan de ontvanger ook invorderen op het deel waarvan de belastingplichtige eigenaar is. Invordering op goederen van de persoon met wie men samenwoont is uitgesloten.

Feitelijk samenwonenden worden ook na de hervorming behandeld alsof ze alleenstaand zijn.

Besluit

Onder welke samenlevingsvorm men ook valt, vanaf aanslagjaar 2005 gebeurt de vaststelling van het belastbaar inkomen en de berekening van de belasting op dat inkomen per belastingplichtige afzonderlijk. Er komt dus een einde aan de gedeeltelijke cumulatie van inkomsten bij gehuwden, wat het huwelijk benadeelde tegenover andere samenlevingsvormen¹⁴.

Wel wordt er een gezamenlijke aanslag gevestigd bij gehuwden en wettelijk samenwonenden die effectief samenwonen. Dit is niet meer het geval bij feitelijke scheiding, elke belastingplichtige zal zijn eigen aanslag ontvangen. Feitelijke samenwoners ontvangen eveneens twee aanslagen. Daarbovenop moet men vaststellen dat gedurende het huwelijk en de wettelijke samenwoning de aanslagen op naam van beide echtgenoten gevestigd worden. Dit blijft zo bij een feitelijke scheiding, maar is niet het geval bij alleenstaanden en feitelijke samenwoning.

Men kan zich vragen stellen over de beweerde neutraliteit van de belastingwet ten opzichte van de samenlevingsvorm. Enkel op het allereerste niveau van de vaststelling en berekening van de belasting lijkt dit gelukt te zijn. Wat de invordering betreft acht de wetgever de samenlevingsvorm van gehuwden en wettelijk samenwonenden gelijk aan die van feitelijk gescheiden gehuwden en wettelijk samenwonenden. Nochtans moeten echtgenoten die al jaren feitelijk gescheiden zijn net als alleenstaanden, de eindjes alleen aan mekaar knopen. Daarnaast heb je dan de alleenstaanden en de feitelijke samenwonenden die door de wetgever gelijk worden behandeld. Feitelijk samenwonenden kunnen echter net als gehuwden constructies in mekaar knutselen om belasting te omzeilen. De

neutraliteit lijkt enkel doorgevoerd te zijn tussen echtgenoten en wettelijk samenwonenden... De keuze tussen deze twee vormen van samenwonen hoeft dan alvast niet meer op fiscale leest geschoeid te zijn.

---

¹ Wet 10 augustus 2001 houdende hervorming van de personenbelasting, *B.S.*, 20 september 2001.

² Memorie van Toelichting Wet 10 augustus 2001 houdende hervorming van de personenbelasting, *Parl. St.*, Kamer, 2000-01, nr. 1270/001, p. 5.

³ De maatregelen traden geleidelijk in werking vanaf het aanslagjaar 2002. Vanaf aanslagjaar 2005 zullen alle bepalingen volledige uitwerking hebben.

⁴ Joyca LEPLAE, "Na de wittebroodsweken van de wet. Juridische situatie van holebi's na de goedkeuring van het homohuwelijk en de antidiscriminatiewet", *RoSa-factsheet* verschenen op <http://www.rosadoc.be/>.

⁵ <http://www.belgium.be/>, trefwoorden 'burgers', 'fiscaliteit en geld', 'belastingen' en 'fiscale situatie'.

⁶ Artikel 1478 B.W. bepaalt dat elk van de wettelijk samenwonenden de goederen behoudt waarvan hij de eigendom kan bewijzen, de inkomsten uit die goederen en de opbrengsten uit arbeid. Goederen waarvan geen van beide samenwoners de eigendom kan bewijzen worden geacht in onverdeeldheid te zijn.

⁷ <http://www.belgium.be/>, trefwoorden 'burgers', 'fiscaliteit en geld', 'belastingen' en 'fiscale situatie'.

⁸ <http://www.belgium.be/>, trefwoorden 'burgers', 'fiscaliteit en geld', 'belastingen' en 'fiscale situatie'.

⁹ Wettelijk samenwonen wordt gedefinieerd als de toestand van samenleven van twee personen die een verklaring hebben afgelegd door middel van een geschrift dat tegen ontvangstbewijs wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats (art. 1475 § 1 en art. 1476 §1 lid 1 B.W.).

¹⁰ Memorie van Toelichting Wet 10 augustus 2001 houdende hervorming van de personenbelasting, *Parl. St.*, Kamer, 2000-01, nr. 1270/001, p. 7.

¹¹ Peter SUYKENS, "De aansprakelijkheid voor belasting binnen het huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning : een vergelijking", *T.F.R.* 2003, aflevering 248, 819.

¹² Of mutatis mutandis bij de bezitter, erfpachter, opstalhouder of vruchtgebruiker.

¹³ Artikel 394 W.I.B. 92.

¹⁴ Peter SUYKENS, "De aansprakelijkheid voor belasting binnen het huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning : een vergelijking", *T.F.R.* 2003, aflevering 248, 819.